

СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ПРИКОРДОННИХ ВІДОМСТВ У РЕСПУБЛІЦІ ІНДІЯ

Наталія Бхіндер

*Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького*

Анотація:

У статті наведено детальний опис структури професійної підготовки прикордонників у Республіці Індія. На основі аналізу наукових джерел і нормативних документів доведено, що професійна підготовка прикордонників у Республіці Індія складається з трьох блоків – національного, відомчого та особистісного, кожен з яких має свої компоненти: нормативно-правовий, інформаційно-технічний і планувально-координаційний (національний блок); цільовий, змістовий, організаційно-навчально-методичний, оцінювально-аналітичний (відомчий блок); мотиваційно-орієнтаційний, концептуальний, операційно-діяльнісний та оцінно-рефлексійний (особистісний блок). Усі компоненти разом створюють ефективну систему підготовки фахівця прикордонного відомства.

Ключові слова:

професійна підготовка; фахівці прикордонних відомств; структура; компоненти.

Аннотация:

Бхіндер Наталия. Структура профессиональной подготовки пограничников в Республике Индия.

В статье представлено детальное описание структуры профессиональной подготовки пограничников в Республике Индия. На основании анализа научных источников и нормативных документов доказано, что профессиональная подготовка пограничников в Республике Индия состоит из трех блоков – национального, ведомственного и личного, каждый из которых имеет свои компоненты: нормативно-правовой, информационно-технический и планировочно-координационный (национальный блок); целевой, содержательный, организационно-учебно-методический, оценивающе-аналитический (ведомственный блок); мотивационно-ориентировочный, концептуальный, операционно-деятельностный и оценивающе-рефлексивный (личный блок). Все компоненты вместе создают эффективную систему подготовки специалиста.

Ключевые слова:

профессиональная подготовка; специалисты пограничных ведомств; структура; компоненты.

Resume:

Bhinder Natalia. Structure of professional training of border guards in the Republic of India.

The article concerns the detailed description of structure of professional training of border guards in the Republic of India. On the basis of analysis of scientific literature and normative documents the author has proved that professional training of border guards in the Republic of India includes three blocks – national, agency-specific and personal, which consist of some components respectively: normative and legal, information and technical, planning and coordinating (national block); target-oriented, content, organization and instructional support, evaluating and analytical (agency-specific); motivation and orientation, conceptual, operational (personal block). The author has come to the conclusion that all components create effective system of training of specialist of border agency only in complex.

Key words:

professional training; specialists of border agency; structure; components.

Постановка проблеми. Посилення соціально-політичного значення професійної підготовки прикордонників зумовлено новими безпековими викликами, з якими зіткнулась Україна. Крім того, процеси глобалізації та інтеграції інтенсивно впливають на розвиток державних кордонів, збільшуючи кількість переміщень через лінію кордону в декілька разів. Ефективність виконання службових завдань фахівцем прикордонного профілю залежить від якості його професійної підготовки, рівня професійних знань, умінь і навичок, готовності здійснювати професійну діяльність в умовах підвищеного ризику й небезпеки. Професіоналізм прикордонника залежить від комплексу заходів, що включають: розробку змісту професійної підготовки, формування професійних знань, умінь і навичок, забезпечення міждисциплінарних зв'язків і створення холістичної системи професійних знань, умінь і навичок; вивчення, винайдення й упровадження інноваційних методів і прийомів підготовки поряд з традиційними. На наше переконання, для успішної реалізації професійної підготовки персоналу Державної прикордонної служби України необхідно

вивчати досвід зарубіжних країн з метою його подальшої творчої імплементації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми вдосконалення професійної підготовки прикордонників в Україні вивчали І. Блощинський, Л. Боровик, О. Войцехівський, А. Галімов, І. Грязнов, О. Діденко, Д. Іщенко, В. Мірошниченко, В. Полюк, В. Райко, О. Торічний та ін. Особливості професійної підготовки прикордонників у Республіці Індія досліджували індійські вчені (Д. Сінгх, Д. Чатерджі, Г. Сен, Б. Пама, А. Мухерджі, Р. Бхадурія, П. Дас, М. Чакраварті, А. Гупта, П. Маллік, А. Рай, С. Саїні, С. Кумар та ін.), а також зарубіжні (Дж. Джонсон, Дж. Мороней, Р. Кліфф, М. Маркел, Л. Смаллман, М. Спіртас, А. Окада, Р. Ярдлей). Проте ця тема незаслужено залишається без уваги з боку українських учених. З огляду на те, що сьогодні спостерігається подібність загроз на українському та індійському кордонах, детальне вивчення професійної підготовки прикордонників у Республіці Індія, на нашу думку, потребує особливого аналізу та порівняння.

Формулювання цілей статті. Метою статті є опис структури професійної підготовки прикордонників у Республіці Індія та детальне пояснення її компонентів.

У процесі дослідження для встановлення сутності та структурних компонентів професійної підготовки прикордонників у Республіці Індія використовувались такі методи наукового дослідження: аналіз, синтез, порівняння, систематизація, класифікація, узагальнення, моделювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проаналізувавши структуру професійної підготовки прикордонників у Республіці Індія [1; 2; 6-8; 10; 12; 14; 18], можемо констатувати наявність національного, відомчого й особистісного блоків, що включають компоненти професійної підготовки прикордонників, які, зі свого боку, відображають її особливості. Проаналізуємо блоки детальніше. Так, національний блок представлений компонентами, що стосуються державних стандартів і вимог до рівня професійної підготовки фахівців прикордонних відомств Республіки Індія. Наступним блоком є відомчий, зумовлений тим, що в країні функціонують п'ять прикордонних відомств, що виконують специфічні функції на окремих ділянках кордону, тому й підготовка фахівців окремого прикордонного відомства має свої особливості. З огляду на це, відомчий блок об'єднує компоненти, які діють на рівні окремого відомства й орієнтовані на формування системи відомчої професійної підготовки. Особистісний компонент охоплює компоненти, спрямовані на формування на особистісному рівні якостей фахівця, необхідних для виконання службових завдань з охорони кордону. На думку С. Кумара й С. Ахмада, особистісний компонент більш гнучкий і специфічний, порівняно з іншими [14].

Зауважимо, що в межах кожного блоку виокремлюють різні компоненти формування готовності майбутніх фахівців прикордонного профілю до службової діяльності. Для їхнього детального вивчення спочатку проаналізуємо поняття «компонент» у педагогічній літературі. Компонент розглядають як складник або елемент системи професійної підготовки [22]. Ф. Херард і С. Лепрінс-Рінгует зазначають, що компонент (стосовно професійної підготовки) – це частина цілого, елемент чи об'єднання засобів і суб'єктів навчання, що має характерні ознаки та може бути ідентифікований як окрема одиниця. Крім того, сукупність компонентів формує єдину систему професійної підготовки, а дотримання їхньої єдності сприяє досягненню мети педагогічного процесу – підготовки фахівця [9].

Розглянемо компоненти професійної підготовки прикордонників у Республіці Індія більш детально.

Так, національний блок професійної підготовки прикордонників у Республіці Індія складається з трьох компонентів: нормативно-правового, інформаційно-технічного, планувально-координаційного.

Нормативно-правовий компонент пов'язаний з тим, що діяльність прикордонних відомств Республіки Індія регламентується на основі офіційних документів, затверджених встановленою процедурою, які спрямовані на забезпечення ефективної реалізації державної політики у сфері безпеки державного кордону [10]. Нормативно-правовий компонент означає, що на державному рівні чи рівні міністерства готуються закони, розпорядження та інші законодавчі й регуляторні акти, що є обов'язковими для виконання прикордонними відомствами як у складі Міністерства оборони, так і Міністерства внутрішніх справ Республіки Індія, і які окреслюють різні види їхньої діяльності, зокрема й стосовно професійної підготовки.

Інформаційно-технічний компонент означає, що держава гарантує формування високого рівня інформаційно-технічного забезпечення прикордонних відомств, зокрема й доступ до передових технологій у галузі військово-наукових досліджень, координацію воєнно-технічної й оборонно-промислової політики держави [8] для підвищення обороноздатності країни, що безпосередньо позначається на підготовці фахівців прикордонного профілю, які є кінцевими користувачами інформаційно-технічного забезпечення.

Планувально-координаційний компонент професійної підготовки прикордонників означає, що планування порядку дій, необхідних для якісної професійної підготовки, а також їхнього упорядкування й узгодження відповідно до поставленої мети – формування висококваліфікованого фахівця прикордонного відомства – відбувається на державному рівні за участю Національної агенції з питань професійної підготовки та профільних міністерств [6; 10; 12].

Відомчий блок професійної підготовки прикордонників у Республіці Індія включає цільовий, змістовий, організаційно-навчально-методичний, оцінювально-аналітичний компоненти.

Цільовий компонент полягає в усвідомленні командуванням прикордонного відомства й викладацьким складом цілей і завдань професійної підготовки загалом; на рівні викладача й того, хто навчається, – цілей навчальної дисципліни, теми, заняття тощо. Цілі

й завдання визначають на основі вимог програми підготовки фахівців прикордонного відомства з урахуванням специфіки охорони кордону у визначеній ділянці й особливостей завдань конкретного прикордонного відомства.

Оцінювально-аналітичний компонент передбачає поточний контроль викладача (інструктора) за процесом виконання поставлених завдань, моніторинг точності відповідей, організацію ефективного залучення курсантів до навчальної діяльності та перетворення навчальної групи на інструмент педагогічного впливу для підвищення результатів професійної підготовки, мотивування майбутніх прикордонників до виконання поставлених перед ними навчальних завдань, формування в них позитивних настанов для заохочення до майбутньої службової діяльності. Також цей компонент включає аналіз ефективності процесу підготовки на основі отриманих результатів навчальної діяльності тих, хто навчається, визначення причин труднощів і прогалин у знаннях, уміннях і навичках курсантів та їх корекція за необхідності. На рівні відомства організаційно-управлінський компонент стосується підсумкового контролю за успішністю майбутніх прикордонників спеціальною комісією, яка також здійснює періодичну атестацію викладацьких кадрів навчального закладу чи сертифікацію цивільних викладачів у рамках програми Корпусу з питань професійної підготовки Збройних Сил Республіки Індія [16], які хочуть стати викладачами військових навчальних закладів.

Змістовий компонент визначається програмою підготовки курсантів, затвердженою на рівні прикордонного відомства, де відображено орієнтири й кінцева мета процесу професійної підготовки фахівця прикордонного профілю у вигляді обов'язкового тематичного матеріалу. Викладач (інструктор) конкретизує зміст під час проведення навчальних занять з урахуванням завдань прикордонного відомства, специфіки майбутньої службової діяльності, наявних навчально-матеріальних ресурсів, можливості застосування тих чи інших методів і прийомів, а також навчальних можливостей тих, хто навчається.

Організаційно-навчально-методичний компонент професійної підготовки прикордонників охоплює нормативні й регулятивні матеріали, затверджені командуванням відомства чи навчальною радою окремого відомчого навчального закладу, методичні вказівки викладання й виховання, визначені особливості діяльності викладача, методичний інструментарій, навчально-методичні матеріали, навчально-матеріальне

забезпечення процесу підготовки для цілковитої реалізації освітніх і виховних завдань, відображених у програмі підготовки фахівця прикордонного відомства.

Особистісний блок професійної підготовки прикордонників у Республіці Індія охоплює такі компоненти: мотиваційно-орієнтаційний, концептуальний, операційно-діяльнісний і оцінно-рефлексійний.

Мотиваційно-орієнтаційний компонент. Аналіз структури та змісту процесу підготовки фахівців прикордонних відомств до професійної діяльності свідчить, що їх основою є мотиви, мотивації та ціннісні орієнтації [13], які сприяють підвищенню ефективності навчальної діяльності майбутніх прикордонників відповідно до вимог навчання в навчальному закладі або центрі підготовки й майбутньої службової діяльності.

Мотиваційно-орієнтаційний компонент професійної підготовки прикордонника включає мотиви, цілі, потреби щодо набуття професійних знань, умінь і навичок, настанови щодо якісного виконання службових завдань; ціннісні орієнтації щодо самореалізації майбутнього фахівця прикордонного відомства в обраній професії, актуалізацію його особистісних і професійно значущих якостей у різних видах службової діяльності.

Мотиваційно-орієнтаційний компонент підготовки фахівця прикордонного профілю передбачає: високоморальні настанови особистості, вияв моральних позицій у професійній діяльності; позитивне ставлення до професійної діяльності. Відповідно до аналізу наукових джерел [3], показниками моральності прикордонника можуть слугувати три головні цінності: «наам», «нішан» і «намак». Перша цінність – «наам» – перекладається як «ім'я» і означає почуття гордості за самого себе, свій підрозділ і свою націю. Крім того, відповідно до індійської філософії солдат повинен прагнути здобути знання, набути вмінь і навичок для виконання службових завдань. Друга цінність – «нішан» – перекладається як «знак» чи «символ» і означає посвяту себе прапору, що передбачає такі риси, як самовідданість, вірність, чесність і жертвність в ім'я підрозділу, служби та нації. Третя цінність – «намак» – перекладається як «сінь» і означає корпоративний дух і вірність чи ідентифікацію себе як солдата. Ця характеристика тяжіє до об'єднання чи почуття належності. Можна твердити, що «наам», «нішан» і «намак» – продукти історико-філософської спадщини Республіки Індія, і сьогодні вони виконують засадничу функцію в процесі формування готовності фахівця прикордонного відомства до професійної діяльності. Підкреслимо, що

основи моральної поведінки індивідуумів в індійській армії завжди демонструються відкрито. Професійна чесність, мужність, переконання, людська чесність, терпимість до реальності й до різних поглядів – ось якості, які завжди слід культивувати й заохочувати. Крім того, командир повинен мати мужність і рішучість, щоб ухвалювати суворі рішення.

Концептуальний компонент професійної підготовки – сукупність науково-теоретичних знань про службову діяльність прикордонника, що виявляється в здатності інтегрувати ці знання безпосередньо під час виконання службових завдань. Іншими словами, концептуальний компонент можна схарактеризувати як розумовий процес, що обумовлює здатність воювати. Це важливий компонент, оскільки фахівці прикордонного профілю на різних етапах підготовки отримують готові знання з наявних концепцій, що еволюціонували протягом певного періоду, а також з досвіду своїх попередників [18]. Цей компонент також допомагає прикордонникам сформувавши загальне розуміння принципів охорони державного кордону й особливостей оперативно-службової діяльності органів охорони кордону й дотримуватися їх, але водночас на основі отриманих знань дає змогу вільно здійснювати командування, за індивідуальним стилем. Для розвитку цього компонента необхідні знання, інноваційний підхід і розум, відкритий для всіх аспектів оперативної діяльності. Крім того, він передбачає аналіз організації сил, структурування й оснащення прикордонних підрозділів. До того ж офіцери-прикордонники повинні мати специфічні фахові навички: уміти аналізувати події, що відбуваються навколо для того, щоб виступити в ролі посередників між бойовою ситуацією і своїми підлеглими.

Підкреслимо, що концептуальний компонент реалізується тоді, коли той, хто навчається, є активним і повноцінним учасником процесу підготовки, а не об'єктом навчальної діяльності викладача (інструктора). Саме за таких умов підвищується рівень когнітивно-професійних навичок, пізнавальних стратегій і пізнавальних настанов, а методика характеризується більшою динамікою і надає стимули для кваліфікованого застосування вміння виконувати професійно-мислительні дії та операції, що передбачають: використання механізмів подолання труднощів під час отримання інформації, аналіз ситуації, критичне мислення, планування процесу розв'язання службової ситуації, оцінку майбутніх наслідків службової ситуації і власних дій, встановлення шляхів отримання релевантних даних, аналіз застосування професійних навичок [15].

Операційно-діяльнісний компонент професійної підготовки фахівця прикордонного відомства в Республіці Індія стосується процесуальної сутності формування готовності до виконання службової діяльності з охорони кордону, що стосовно професійної підготовки означає оволодіння способами та прийомами професійної діяльності. Тому ми можемо твердити, що операційно-діяльнісний компонент тяжіє до визначення, що процес професійної підготовки не обмежується лише формуванням фахових знань щодо теоретичних основ охорони державного кордону. Важливе значення має також рівень професійних умінь і навичок майбутнього прикордонника (технічні вміння, лідерські вміння, вміння користуватись правовими інструментами у сфері прикордонного законодавства, організаційно-тактичні вміння, тощо). Крім того, якісне виконання професійної діяльності в галузі охорони державного кордону вимагає достатнього рівня фізичної та психологічної підготовленості, вміння ранжувати власні мотиви й усвідомлювати ціннісні настанови, а також наявність відповідних особистісних якостей.

На основі аналізу наукової літератури [21; 24] можемо презентувати модель операційно-діялісного компонента професійної підготовки прикордонників у Республіці Індія (рис. 1), зокрема процесуальну частину професійної підготовки, що охоплює фізичну й психологічну готовність, мотиви службової діяльності, ціннісні настанови, професійні знання, особистісні якості, а також практичний досвід, під час реалізації якого відбувається випробування набутих знань, умінь і навичок. Наслідком цього має стати успішна практична дія – виконання службового завдання.

Оцінно-рефлексійний компонент включає самооцінку та самоконтроль тих, хто навчається, за правильністю виконання навчальних операцій. До нього можна зарахувати й вміння тих, хто навчається, систематично здійснювати самоаналіз професійної діяльності в умовах, максимально наближених до реальних, узагальнювати практичний досвід, набутий під час виконання службових завдань в органах охорони кордону, встановлювати відповідність між досягнутими результатами і навчальними завданнями, передбаченими програмою підготовки фахівця прикордонного відомства. На основі аналізу наукової літератури [13] доходимо висновку, що вміння здійснювати рефлексію службової діяльності, вміння аналізувати, оцінювати, а надалі й коригувати свою діяльність і поведінку є важливими характеристиками фахівця прикордонного відомства.

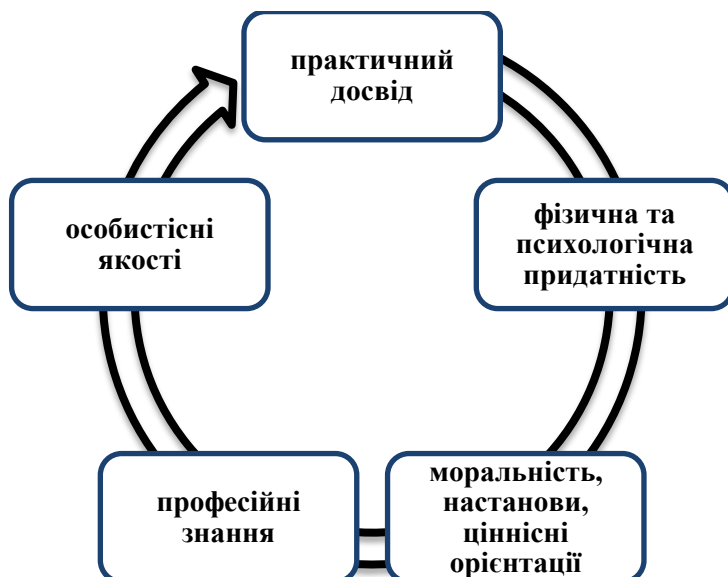

Рис. 1. Модель операційно-діяльнісного компонента професійної підготовки прикордонників у Республіці Індія (особистісний блок)

Отже, презентуємо структуру професійної підготовки прикордонників у Республіці Індія (рис. 2) у вигляді блоків (національний, відомчий та особистісний), що перебувають у послідовній залежності, оскільки їхні компоненти спрямовані на досягнення педагогічної мети – підготовку висококваліфікованого фахівця прикордонного

відомства. Зворотний рух – від особистісного блоку до національного – означає, що після отриманого результату прикордонник якісно виконує відомчі завдання з охорони державного кордону, а також безпекові завдання на державному рівні, що гарантує ефективність усього процесу професійної підготовки.

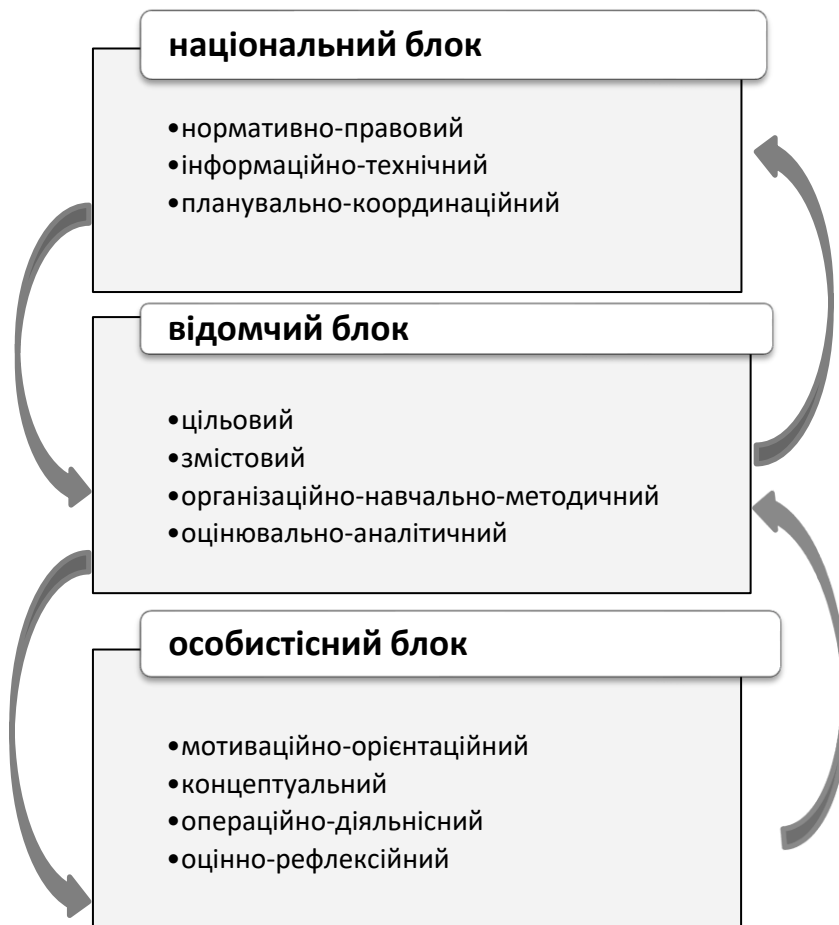

Рис. 2. Структура професійної підготовки прикордонників у Республіці Індія

Висновки. З огляду на викладений вище матеріал, ми дійшли висновку, що структура професійної підготовки прикордонників у Республіці Індія складається з трьох блоків: національного, відомчого й особистісного. У складі кожного блоку є кілька компонентів, що забезпечують його ефективність і дієвість. Так, національний блок складається з нормативно-правового, інформаційно-технічного та планувально-координаційного компонентів; відомчий блок містить цільовий,

змістовий, організаційно-навчально-методичний і оцінювально-аналітичний компоненти; особистісний блок – мотиваційно-орієнтаційний, концептуальний, операційно-діяльнісний і оцінно-рефлексійний компоненти. Для якісної підготовки фахівця прикордонного відомства необхідна реалізація всіх компонентів структури професійної підготовки в комплексі.

Надалі планується дослідити поетапність і зміст професійної підготовки прикордонників у Республіці Індія.

Список використаних джерел

1. Бхіндер Н. В. Аналіз становлення системи підготовки прикордонників в Республіці Індія / Н. В. Бхіндер // Педагогічні науки: збірник наукових праць. – Вип. LXXVII. – Т. 2. – Херсон, 2017. – С. 31–36.
2. Торічний О. В. Сутність професійної підготовки прикордонників у Республіці Індія / О. В. Торічний, Н. В. Бхіндер // Освітньо-наукове забезпечення діяльності складових сектору безпеки і оборони України: тези X Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 2 листопада 2017 року). – Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2017. – С. 379–380.
3. Bhaduria R. P. S. Inculcating Professionalism in Defence for National Development: The Indian Perspective [Електронний ресурс] / R. P. S. Bhaduria // Proceedings of 8th International Research Conference (27-28th August, 2015). – Ratmalana: Kotelawala Defence University, 2015. – P. 13–19. – URL: <http://www.kdu.ac.lk/proceedings/irc2015/2015/dss-002.pdf>.
4. Chakravarti M. Does Gaming Help Improve Cognitive Skills? / M. Chakravarti, A. Chakravarti. — Mumbai: Pace Junior Science College. — URL: <https://arxiv.org/ftp/arxiv/papers/1504/1504.01665.pdf>.
5. D'Souza Sh. M. Border Management and India's North East // IDSA Comment. — July 18, 2006. — URL: http://www.idsa.in/idsastrategiccomments/BorderManagementandIndiasNorthEast_SMDSouza_180706.
6. Department of Border Management: Border Management Division / Ministry of Home Affairs [Електронний ресурс]. — URL: http://mha.nic.in/uniquepage.asp?Id_Pk=450.
7. Fletcher J. D. An Overview of Military Training / J. D. Fletcher, P. R. Chatelier. — Alexandria: Institute for Defense Analyses, 2002. — 72 p.
8. Gupta A. India Can Learn From the US Experience in Securing its Borders / A. Gupta // IDSA Comment. — Dec. 14, 2009 [Електронний ресурс]. — URL: http://www.idsa.in/idsacomments/IndiacanlearnfromtheUSexperienceinsecuringitsborders_agupta_141209.
9. Henard F. The Path to Quality Teaching in Higher Education / F. Herard, S. Leprince-Ringuet [Електронний ресурс]. — URL: <https://www1.oecd.org/edu/imhe/44150246.pdf>.
10. India's Border Management / Ed. by Das P. — Institute for Defence Studies and Analyses, 2010 [Електронний ресурс]. — URL: https://idsa.in/system/files/book/book_IndiasBorderManagement.pdf.
11. Johnson D. E. et al. Preparing and Training for Full Spectrum of Military Challenges: Insights from the Experiences of China, France, the United Kingdom, India, and Israel / Johnson D. E., Moroney J. D. P., Cliff R., Markel M. W., Smallman L., Spirtas M. — Santa Monica, Arlington, Pittsburgh: RAND Corporation, 2009. — 315 p.
12. Joint Indian Armed Forces Doctrine / Headquarters Integrated Defence Staff, Ministry of Defence [Електронний ресурс]. — URL: http://bharatshakti.in/wp-content/uploads/2015/09/Joint_Doctrine_Indian_

References

1. Bhinder, N. V. (2017). Analysis of formation of the system of border guards' training in the Republic of India. *Zbirnyk naukovykh prats' "Pedagogichni nauky"*. Issue LXXVII. Vol. 2, 31 – 36. [in Ukrainian]
2. Torichnyi, O. V. & Bhinder, N. V. (2017). *Fundamentals of professional training of border guards in the republic of India*. In: Educational and scientific support of activity of components of security sector in Ukraine: Papers of X All-Ukrainian scientific and practical conference (Khmelnyskyi, 2 November, 2017). Khmelnyskyi: Vyd-vo NADPSU, 379 – 380. [in Ukrainian]
3. Bhaduria, R. P. S. (2015). *Inculcating Professionalism in Defence for National Development: The Indian Perspective*. In: Proceedings of 8th International Research Conference (27 – 28th August, 2015). Ratmalana: Kotelawala Defence University, 13 – 19. Retrieved from: <http://www.kdu.ac.lk/proceedings/irc2015/2015/dss-002.pdf> [in English]
4. Chakravarti, M. & Chakravarti, A. Does Gaming Help Improve Cognitive Skills? Mumbai: Pace Junior Science College. Retrieved from: <https://arxiv.org/ftp/arxiv/papers/1504/1504.01665.pdf> [in English]
5. D'Souza, Sh. M. (2006). Border Management and India's North East. In: IDSA Comment. July 18, 2006. Retrieved from: http://www.idsa.in/idsastrategiccomments/BorderManagementandIndiasNorthEast_SMDSouza_180706 [in English]
6. Department of Border Management: Border Management Division. Ministry of Home Affairs. Retrieved from: http://mha.nic.in/uniquepage.asp?Id_Pk=450 [in English]
7. Fletcher, J. D. & Chatelier, P. R. (2002). *An Overview of Military Training*. Alexandria: Institute for Defense Analyses. [in English]
8. Gupta, A. India Can Learn From the US Experience in Securing its Borders. In: IDSA Comment. Dec. 14, 2009. Retrieved from: http://www.idsa.in/idsacomments/IndiacanlearnfromtheUSexperienceinsecuringitsborders_agupta_141209 [in English]
9. Henard, F. & Leprince-Ringuet, S. The Path to Quality Teaching in Higher Education. Retrieved from: <https://www1.oecd.org/edu/imhe/44150246.pdf> [in English]
10. Das, P., ed. (2010). *India's Border Management*. Ed. by Institute for Defence Studies and Analyses. Retrieved from: https://idsa.in/system/files/book/book_IndiasBorderManagement.pdf [in English]
11. Johnson, D. E. et al (2009). *Preparing and Training for Full Spectrum of Military Challenges: Insights from the Experiences of China, France, the United Kingdom, India, and Israel*. Santa Monica, Arlington, Pittsburgh: RAND Corporation. [in English]
12. Joint Indian Armed Forces Doctrine. Headquarters Integrated Defence Staff, Ministry of Defence. Retrieved from: http://bharatshakti.in/wp-content/uploads/2015/09/Joint_Doctrine_Indian_Armed_Forces.pdf [in English]

- Armed_Forces.pdf.
13. Kennedy G. Military education: Past, Present, and Future / G. Kennedy and K. Neilson. – Westport, London : Praeger, 2002. – 256 p.
 14. Kumar S. Current Developments in Education with Particular Reference to India [Електронний ресурс] / S. Kumar, S. Ahmad. – URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/1146/1167f80224e937ae5d5231320f729a29681a.pdf>.
 15. Life Skills – Skills for Life: A handbook. — Copenhagen: International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies Reference Centre for Psychosocial Support, 2013. — 122 p.
 16. Mallick P. K. Staff System in the Indian Army Time for Change: Manekshaw Paper / Centre for Land Warfare Studies. – 2011. – № 31. — New Delhi : KW Publishers Pvt. Ltd. – 40 p.
 17. Okada A. Skills Development for Youth in India: Challenges and Opportunities [Електронний ресурс] / A. Okada / Journal of International Cooperation in Education. – Vol. 15. – № 2. – 2012. – P. 169-193. – URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.1012.7122&rep=rep1&type=pdf>.
 18. Pama B. Paradigm Shift in Training in the Army / B. Pama. – New Delhi : KW Publishers Pvt. Ltd, 2008. – 260 p.
 19. Ray A. The Soldier and the State in India: Nuclear, Weapons, Counterinsurgency, and the Transformation of India Civil-Military Relations. – New Delhi : SAGE Publications India Pvt. Ltd, 2013. – 170 p.
 20. Saini S. K. Revamping the Military Training System [Електронний ресурс] / S. K. Saini // Journal of Defence Studies. – Vol. 2. – Issue 1. – 2008. – URL: https://idsa.in/jds/2_1_2008_RevampingtheMilitaryTrainingSystem_SKSaini.
 21. Sen G. Professional Military Education in India: The emerging Scenario / G. Sen // Indian Higher Education: Perception, Policies and Practices. – Vol. 1. – № 1 (June). – 2013. – P. 44–60.
 22. Skill Development and Higher Education in India. – Mumbai : Public & Social Policies Management Group, YES BANK, National Skill Development Corporation, 2014. – 52 p. [Електронний ресурс]. – URL: https://www.yesbank.in/pdf/skill_development_higher_education_in_india.pdf.
 23. Skill Requirements Among Young Professionals In India: Market Research. – New Delhi : British Council India, 2017. – 69 p.
 24. Yardley R. J. General Military Training Standardization and Reduction Options / Yardley R. J., Woods D., Cameron C., Sollinger J. M. – Santa Monica : RAND Corporation, 2012. – 126 p.
 13. Kennedy, G. & Neilson, K. (2002). *Military education: Past, Present, and Future*. Westport, London: Praeger. [in English]
 14. Kumar, S. & Ahmad, S. Current Developments in Education with Particular Reference to India. Retrieved from: <https://pdfs.semanticscholar.org/1146/1167f80224e937ae5d5231320f729a29681a.pdf> [in English]
 15. Life Skills - Skills for Life: A handbook (2013). Copenhagen: International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies Reference Centre for Psychosocial Support. [in English]
 16. Mallick, P. K. (2011). *Staff System in the Indian Army Time for Change: Manekshaw Paper*. Centre for Land Warfare Studies. No. 31. New Delhi: KW Publishers Pvt. Ltd. [in English]
 17. Okada, A. (2012). Skills Development for Youth in India: Challenges and Opportunities. *Journal of International Cooperation in Education*. Vol.15. No.2. 169 – 193. Retrieved from: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.1012.7122&rep=rep1&type=pdf> [in English]
 18. Pama, B. (2008). *Paradigm Shift in Training in the Army*. New Delhi: KW Publishers Pvt. Ltd. [in English]
 19. Ray, A. (2013). *The Soldier and the State in India: Nuclear, Weapons, Counterinsurgency, and the Transformation of India Civil-Military Relations*. New Delhi: SAGE Publications India Pvt. Ltd. [in English]
 20. Saini, S. K. (2008). Revamping the Military Training System. *Journal of Defence Studies*. Vol. 2. Issue 1. Retrieved from: https://idsa.in/jds/2_1_2008_RevampingtheMilitaryTrainingSystem_SKSaini [in English]
 21. Sen, G. (2013). Professional Military Education in India: The emerging Scenario. *Indian Higher Education: Perception, Policies and Practices*. Vol. 1, 1, 44 – 60. [in English]
 22. Skill Development and Higher Education in India. Mumbai: Public & Social Policies Management Group, YES BANK, National Skill Development Corporation (2014). Retrieved from: https://www.yesbank.in/pdf/skill_development_higher_education_in_india.pdf [in English]
 23. Skill Requirements Among Young Professionals In India: Market Research (2017). New Delhi: British Council India. [in English]
 24. Yardley, R. J. (2012). *General Military Training Standardization and Reduction Options*. Santa Monica: RAND Corporation. [in English]

Рецензент: Павленко А.І., д.пед.н., професор

Відомості про автора:

Бхіндер Наталія Володимирівна

berestetskanat@ukr.net

Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького вул. Шевченка, 46, м. Хмельницький, Хмельницька обл., 29000, Україна

doi: 10.7905/nvmdpu.v0i19.2367

Матеріал надійшов до редакції 04. 12. 2017 р.
Прийнято до друку 29. 12. 2017 р.

Information about the author:

Bhinder Nataliia Volodymyrivna

berestetskanat@ukr.net

National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytsky 46 Shevchenka St., Khmelnytsky, Khmelnytsky region, 29000, Ukraine

doi: 10.7905/nvmdpu.v0i19.2367

Received at the editorial office 04. 12. 2017.
Accepted for publishing 29. 12. 2017.